

Quityi nu nguscua Santiago

¹ Santiago laca na' nu nscua quityi re cha' c̄a ca su ndi'i cu'maq, ñat̄i ji'i y cui' Ndyosi nu ndyaa ma tyucui ña'a chalyuu. Cña laca na' cuentya ji'i y cui' Ndyosi, la cui' jua'a laca na' cña ji'i Jesucristo nu Xu'ha na. Cua nt̄i' na' chcui' na' xlyo ni'i lo'o lcaa ma lo'o tya'a ma.

Nu lo'o ta y cui' Ndyosi sca cha' nu ca'ya tso'o hique scaa na

² Cu'maq tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, si lye tsa nt̄i' ma xqui'ya cua ña'a ca lo cha' ti'í nu ndyacua ji'i ma, ná xñi'i tsa culacua ti' ma li'; pana tso'o tsa caca tyiquee ma li',

³ cha' nu lo'o ngualo cha' ti'í bi' ji'i ma xqui'ya cha' ngusñi tso'o ma cha' ji'i Jesús, li' taca jlo ti' ma cha' cua nchca la ji'i ma talo ma nde chalyuu.

⁴ Pana cui'ya ma cuentya cha' talo ma tyucui tyempo lo'o ndi'i ma chalyuu, ña'a cuayá' nu tye cha' ti'í ji'i ma, cha' caca ma ñat̄i nu tyucui tyiquee, ñat̄i nu ná sca na lyiji ji'i cha' ngusñi ma cha' ji'i Jesús.

⁵ Si ntsu'u quiya' nu lo'o ná jlo ti' ma tsiya' ti ñi'ya nu cua'ni ma, li' tso'o chcui' ma lo'o y cui' Ndyosi, cha' ta Ni sca cha' nu ca'ya hique ma ñi'ya nu cua'ni ma li'. Tso'o tsa cha' xlyab'e nda Ni ji'i lcaa ñat̄i, cuati ná ndu'ni tyaala Ni ji'na lo'o nda Ni sca cha' tso'o ji'na.

⁶ Tsa bi' ti cha', nu lo'o jña ma sca cha' ji'i y cui' Ndyosi, li' nga'a cha' jlyá ti' ma cha' nchca ji'i Ni

cua'ni Ni jua'a; ná tso'o si ty'a'ächu' mä ji'i cha' bi', ñi'yä si ñacuï mä cha' ná nchca ji'i Ni cua'ni Ni jua'a. Ñatï nu jua'a ñacuï cha' ná nchca ji'i y cui' Ni, laca ngu' bi' ñi'yä laca sca clyoo' nu ndya'a lo tuyo'o; ndyatü clyoo' ndyaa macala su nducuni'i cui'i ji'i cha' tsaa.

⁷ Ná ca tu ti' ngu' bi' ji'i ni sca na, cha' ta y cui' nu Xu'na na ji'i ngu' li',

⁸ cha' tucua cha' ntsu'u tyiquee ngu' bi'; ná sca cha' caja ji'i ngu' cha' xcui' na ncha'a ti tyiquee ngu'. Sca ti cha' chcui' ngu' sca tsä, chaca tsä xa' cha' chcui' ngu' bi' li'.

⁹ Tso'o ti caca tyiquee ngu' ti'i ty'a'a ngusñi na cha' ji'i y cui' Ndyosi; xtyucua Ni ji'i ngu' bi', cha' tso'o la tyi'i ngu' nde loo la, masi nchcube' tsa ngu' su ndi'i ngu' juani ti.

¹⁰ Lo'o jua'a ndu'ni cha' tso'o ti caca tyiquee ngu' culiya' ty'a'a ngusñi na cha' ji'i Ni, masi tye cha' culiya' ngu'; culiji yu'u lcaa cha' tso'o nu ntsu'u ji'i cua ña'a ca ngu' culiya', ñi'yä ndye cha' ji'i sca queé nu tso'o ña'a nu ntsu'u ca ne' quixi'.

¹¹ Lo'o ndyaa cuichaa nde cua, ca tyique' tsa cua li', ndyanaa yaca queé, ndyalú lcaa cucu' queé, ndye cha' tso'o ña'a ji'i li'. La cui' jua'a tye cha' ji'i ngu' culiya'; laja lo'o ndyu'ni cña ti' ngu' cha' ty'a caja la cha' tso'o ji'i ngu', tye cha' tso'o bi' ji'i ngu' li'.

Nu lo'o ndojolaqui nu xña'a ji'na cha' cua'ni na cha' cuxi

¹² Tso'o caca tyiquee ñatï nu ña'a ti nxñi cha' ji'i Jesús, masi tyacua cua ña'a ca cha' ti'í ji'i ngu'. Tso'o si talo ngu' tyiquee', ña'a cuayá' tye cha' ti'í

bi' ji'i ngu', cha' caja chalyuu nu ná nga'a cha' tye
ji'i ngu' bi' li'; bi' laca cha' tso'o nu cua nacui Ni
cha' ta Ni ji'i ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'i ycui'
Ni.

¹³ Nu lo'o cojolaqui sca cha' cuxi ji'na ni, ná
tso'o si ñacui na ndi'ya: "Ycui' Ndyosi ndyu'ni cha'
nñilo'o cha' cuxi re 'na". Ná ntsu'u cha' cuxi tsiya'
ti nu caca ji'i cñilo'o ji'i ycui' Ndyosi, lo'o jua'a ná
nñilo'o Ni ji'i ñatí lo'o sca cha' cuxi.

¹⁴ Nu lo'o ndojolaqui cha' cuxi ji'na, bi' hora laca
nu ná ndaquiya' na ji'i sca cha' ji'i ycui' Ni; li' la
cui' cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i ycui' ca na,
bi' laca nu ndatsaa ji'na cha' tya cua'ni la na cha'
cuxi.

¹⁵ Tso'o la nti' na cha' cua'ni na cha' cuxi bi',
masi caca tlyu la qui'ya ji'na; nu lo'o ngui'i na ji'i
qui'ya bi' ji'na ña'a cuayá' nu nga'aa caca xtyanu
na ji'i, li' xana na xtyanu na chalyuu tso'o nu cua
ngujui ji'na.

¹⁶ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi,
tyaca'a tsa ma 'na; ná ta ma chacuayá' cha' cñilo'o
nu xñaa'a ji'i ma.

¹⁷ Lcaa cha' xlya'be nu ndyiji ji'na ni, lcaa cha'
nu chañi cha' xcui' cha' tso'o laca bi', ca su ntucua
ycui' Ndyosi tsiya' ti, ca bi' ngutu'u lcaa cha' bi', la
cui' ycui' Ndyosi nu ngüiñá lcaa xee tlyu nu nga'a
nde cua. Sca ti cuayá' ña'a loo ycui' Ndyosi ña'a Ni
ji'na; ná xcutsa'a Ni cha' nu ntsu'u tyiquee Ni ña'a
Ni ji'na, cha' ná ntsu'u cha' tya'ächu' Ni ji'i scaa
cha' nu cua nchcui' Ni lo'o ñati.

¹⁸ Lcaa cha' nu liñi ca cuentya ji'i ycui' Ndyosi,
cua ngulu'u Ni cha' bi' ji'na cha' caca na ñati ji'i
ycui' Ni, cha' jua'a nti' Ni cha' caca; cua nti' Ni cha'

caca na loo ji'í lcaa ca lo na nu cua ngüiñá ycui' Ni,
jua'q̄ nti' Ni.

*Cha' tacati nu nga'q̄ cha' cua'ni na cuentya ji'í
ycui' Ndyosi*

¹⁹ Cu'mq̄ tya'a ngusñi na cha' ji'í ycui' Ndyosi, nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee na' ña'q̄a ji'í ma_, tso'o si cui'ya m̄a cuentya ji'í cha' nu chcui' na' re. Ntsu'u cñia ji'í lcaa na cha' yala ti cua'a jyaca na ji'í cha' nu chcui' ñatí lo'o na; pana tiya' ti xacui' na cha' ji'í ngu', jua'q̄ tiya' tsa caca ñasi' na ji'í ngu'.

²⁰ Nu lo'o nchca ñasi' na ni, ná taca cua'ni na cha' liñi nu nti' ycui' Ndyosi cha' cua'ni na nde chalyuu.

²¹ Lo'o jua'q̄ nga'q̄ cha' culochu_ na lcaa cha' suba', lcaa cha' cuxi nu tya ntsu'u ne' cresiya ji'na; tucuá na cha' ji'í ycui' Ndyosi lacua, xñi tso'o na lcaa cha' nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, cha' bi' laca cha' nu taca cua'ni lyaá ji'na ji'í nu cuxi nu ntsu'u ji'na.

²² Tsa bi' ti cha', nga'q̄ cha' taquiya' na lcaa cha' nu nclyu'u Ni ji'na, si'i na cua'a jyaca_ ti na ji'í cha' bi'; na cñilo'o ti na ji'í ycui' ca na, si xcui' na cua'a jyaca_ ti na ji'í cha' bi', lo'o ná ndaquiya' na cha' bi'.

²³ Cua ña'q̄ ca ñatí nu nti' cuna ti cha' nu nda Ni lo'o na, lo'o lí' ná ntaja'q̄ cua'ni cha' bi', laca ñatí bi' ñi'yq̄ laca ñatí nu ña'q̄ cui'ya xi ji'í ycui' ca lo sca cuanaa;

²⁴ yala ntchaa ti ña'q̄ ngu' ji'í ycui' ca ngu' lo cuanaa, pana lo'o cua ndyaa ngu', li' hora ti cjlyaa ti' ngu' ñi'yq̄ ña'q̄ ycui' ca ngu'.

²⁵ Xtyucua ycui' Ndyosi ji'í cua ña'q̄ ca ñatí nu chañi cha' cua'a jyaca_ ji'í cha' tso'o nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na; bi' laca cha' nu xtyucua

ji'na cha' taca tyi'i tyiquee na tso'o ti. Si tso'o ti cua'ni na nde chalyuu, si cua'ni na lcaa cña nu nclyu'u y cui' Ndyosi ji'na lcaa tsä lo'o tyi'i na chalyuu, tso'o tsa caca ji'na li'. Si'i na nduna ti na cha' bi', lo'o li' xtyanu na ji'i.

²⁶ Ná tyiquee' ntsu'u xi ngu' tya'a mä nu nti' cha' tacati tsa ndu'ni y cui' ca ngu'. Pana laja ti ndu'ni ngu' cha' tacati ngu', si ná ndube ti' ngu' ñi'ya nchcui' ngu' lo'o ñati; na ñilo'o ngu' ji'i y cui' ca ngu' cha' tacati ngu' li'.

²⁷ Si tyucui tyiquee na tsiya' ti ndu'ni na cha' tacati cuentya ji'i Ni, si si'i na tucua cha' ntsu'u tyiquee na, ndi'ya nti' y cui' Ndyosi Sti na cha' cua'ni na li': nga'cha' xtyucua na ji'i nu sube ti'i, jua'cha' xtyucua na ji'i nu cuna'cha' nu ndyanu ti'i ti, nu lo'o nchcube' tsa ngu' ndi'i ngu' chalyuu; pana ná tso'o tyatí yu'u na lo'o cha' cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

2

Sca ti cuayá' cua'ni tso'o na lo'o cua ña'cha' ca ñati nu lijya slo na

¹ Cu'mä tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesucristo nu Xu'na na, nu ntucua Ni ca su tso'o tsa ña'cha' nde cua, ná tso'o si xa' ña'cha' ntsu'u tyiquee mä ña'cha' mä ji'i xi sciaa ñati; stu'ba ti cua'ni mä lo'o cua ña'cha' ca ñati, tso'o la.

² Ná tyiquee' ca' tyuu lo ñati ca su ndyu'u ti'i mä, masi ngu' culiya' nu ntsu'u cui' oro sne ya' ngu', cuati tso'o tsa ña'cha' ste' ngu', masi ngu' ti'i nu ngusu tsa ste' ngu'.

³ Ná tso'o si lye tsa cua'ni chí mä loo sca ñati nu nchcu' late' nu tso'o tsa ña'cha'. Ná tso'o ñacui mä

ji'í nu culiya' bi': "Tyucua xi lo yaca xlya tso'o re, cusu'", si ñacui mä ji'í sca ngu' ti'í ndi'ya: "Ndacua ti tyu nu'u. Cua'q xi, masi lo yuu ti cua".

⁴ Ntsu'u qui'ya ji'í mä li', xqui'ya cha' xa' ña'a ntsu'u tyiquee mä ña'a mä ji'í xi scaa ñati, lo'o jua'a cuxi ti ntsu'u tyiquee mä ña'a mä ji'í nu xa' ñiatí bi' li'.

⁵ Cu'mä ngu' tya'a na nu tyaca'a tsa mä 'na, cui'ya mä cuentya ji'í cha' re: Cua ngusubi ycui' Ndyosi ji'í ñati ti'í cha' taca xñi tso'o ngu' cha' ji'í ycui' Ni; ta Ni chalyuu tso'o ji'í ngu' bi' li', la cui' chalyuu nu nacui Ni cha' caja ji'í ñati nu ntsu'u tsa tyiquee ña'a ji'í ycui' Ni. Masi ti'í tsa ñati bi' nde chalyuu, pana culiya' ngu' cuentya ji'í ycui' Ndyosi.

⁶ Ná tso'o ndyu'ni cu'mä, cha' ti'í ti' mä ña'a mä ji'í ngu' ti'i. Xcuane na' sca cha' ji'í mä lacua: ¿Ha si'í nu culiya' laca nu ti'í ti' ji'í ma? ¿Ha si'í nu culiya' laca nu ndya'alo'o ji'í mä ca slo ngu' tisiya?

⁷ La cui' ngu' bi' laca nu nchcui' tsa cha' cuxi ji'í ycui' Jesús nu ntsu'u tsa cha' ji'na lo'o.

⁸ Tso'o tsa si chañi cha' ndaquiya' mä cha' cusu' nu nscua tya clyo la; ndi'ya nchcui' cha' bi': "Ntsu'u cha' cua'ni tya'na ti' na ji'í tya'a ñati na, ñi'ya laca si ndu'ni tya'na ti' na ji'í ycui' ca na", nacui quityi.

⁹ Si xa' ca ña'a ndu'ni mä lo'o xi scaa ñati, cuxi ndu'ni mä li', ntsu'u qui'ya ji'í mä cuentya ji'í ycui' Ndyosi li'; la cui' jua'a ndyu'u cha' nu nscua lo quityi cusu' bi'.

¹⁰ Ñati nu ndaquiya' lcaa cña nu ngulo ycui' Ndyosi ji'na cha' cua'ni na, lo'o li' ntsu'u masi sca ti cha' cuxi nu ndyu'ni ngu' bi', sca ti cuayá'

ntsu'u qui'ya ji'i ngu', ñi'ya laca si ná ndaquiya'
ngu' tsiya' ti ji'i lcaa cña nu cua ngulo ycui' Ni ji'na.

¹¹ Ycui' Ndyosi laca nu cua nacui tyucuua lo cha'
ndi'ya: "Ná tuu'u cha' ji'i ma lo'o clyo'o xa' ñatii",
nacui Ni; lo'o jua'a: "Ná cujuu ma ji'i tya'a ñati
ma", nacui Ni. Si cujuu ma ji'i tya'a ñatii ma, ntsu'u
qui'ya ji'i ma lacua, masi ná ntsu'u cha' ji'i ma lo'o
clyo'o xa' ñatii; sca ti cuayá' cua ndya'achu' ma ji'i
cha' nu cua nchcui' ycui' Ndyosi lo'o na li'.

¹² Cua nda Jesús sca cha' tso'o cha' tyanu ne' cre-
siya ji'na, cha' xtyucua ji'na cha' taca tyi'i tyiquee
na tso'o ti. Nga'a cha' chcui' tso'o na, jua'a ntsu'u
cha' cua'ni na cha' tso'o lo'o ndi'i na chalyuu, cha'
cua tyalaa ti tsq nu lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i lcaa ñatii
chalyuu.

¹³ Lo'o li' si ná ngua'ni tya'na ti' na ji'i tya'a ñatii
na, ná taca cua'ni tya'na ti' Ni ji'na lo'o cua'ni
cuayá' Ni ji'na; pana ñatii nu ngua'ni tya'na ti' ji'i
tya'a ñatii ni, bi' ñatii laca nu tso'o la caca cha' ji'i
hora lo'o cua'ni cuayá' Ni ji'i ñatii.

Ntsu'u cña tso'o cha' cua'ni na lo'o ngusñi na cha' ji'i ycui' Ni

¹⁴ Cu'ma tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, ná taca
ñacui na cha' ntsu'u cha' ji'na lo'o Jesús, si ná lo'o
ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñatii na.
Sca ti ngusñi tso'o na cha' ji'i Jesús, si cua'ni na cha'
tso'o jua'a; li' tyaja'a Ni cua'ni lyaá Ni ji'na.

¹⁵ Ná tyiquee' ntsu'u ngu' tya'a ndyu'u ti'i ma nu
lyiji tsa ste' ngu', nu lyiji tsa na cacu ngu', masi
qui'yu, masi cuna'a.

¹⁶ Si chcui' ma lo'o ngu' bi' ndi'ya: "Xtyucua Ni
ji'i ma", ñacui ma ji'i ngu', "cacu' ma ste' ma cha'

caca chcatsu ma, cacu tso'o ma tyaja", ñacui ma ji'i ngu', pana ná nda ma na nu lyiji ji'i ngu' bi' li', ¿ha tso'o nti' ma cha' nchcui' ma lo'o ngu' jua'a? Ná tso'o chcui' ma jua'a, cha' cua ngujlyaa ti' ma cha' ji'i ycui' Ndyosi si chcui' ma jua'a;

¹⁷ ná taca ñacui na ji'i ngu' cha' cua ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi, si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na.

¹⁸ Ná tyiquee' ñacui sca ñati ji'na: "Tso'o tsa ngusñi ma cha' ji'i ycui' Ndyosi tu'ni. Pana nu na' ni, nti' na' cha' cuayá' tsa cuentya ji'i ycui' Ndyosi masi cua'ni na' xi cha' tso'o lo'o ñati", ñacui ngu'. Tso'o lacua. Ndi'ya chcui' na' lo'o ngu' bi' li': "Cacha' ma 'na lacua cha' cua ngusñi ma cha' ji'i ycui' Ni, masi ndyu'ni ma cha' tso'o lo'o ñati; pana laja lo'o ndyu'ni tso'o na' lo'o ñati, li' ca cuayá' ti' ma cha' chañi cha' ngusñi na' cha' ji'i ycui' Ni", ñacui na' ji'i ngu' bi'.

¹⁹ Jlya ti' ma cha' sca ti ycui' Ndyosi ntsu'u cha-lyuu. Tso'o tsa, pana cua ña'a ca cui'i xña'a jlya ti' cha' bi'; lo'o jua'a lye tsa nchcua cui'i xña'a bi', cha' ntsii cui'i ji'i ycui' Ni.

²⁰ Nga'a cha' ca cuayá' ti' ma, cha' ná chañi cha' ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi si ná lo'o cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na ji'i tya'a ñati na.

²¹ Ndi'ya ngua cha' ngua cuayá' ti' ycui' Ndyosi cha' ngua tso'o cresiya ji'i Abraham, jyo'o cusu' ji'na: na'a Ni cha' ntaja'a nu cusu' ta ji'i sñi' ycui' ca, nu Isaac bi', cha' caca yu sca msta.

²² Ntsu'u sca cña nu ngua'ni Abraham lacua. Xqui'ya bi' ngua cuayá' ti' ycui' Ndyosi cha' cua ngusñi Abraham cha' nu nchcui' Ni lo'o; jlya tsa ti' nu cusu' cha' bi', bi' cha' ntaja'a yu ngua'ni yu cña

bi'.

²³ Bi' laca cha' nu nscua lo quityi cusu' ndi'ya: "Ngusñi Abraham cha' ji'i ycui' Ndyosi, bi' cha' ntucuá Ni cha' ji'i Abraham cha' caca yu sca ñati nu lubii tsa cresiya ji'i". Tya'a tso'o ycui' Ndyosi ngua Abraham li', nacui quityi.

²⁴ Jua'a ca cuayá' ti' cu'maq lacua, cha' ntaja'a ycui' Ndyosi tucuá Ni cha' ji'i ñati lo'o ndyu'ni ngu' cha' tso'o, si'i xqui'ya cha' nacui ti ngu' cha' jlya ti' ngu' ji'i Ni.

²⁵ La cui' jua'a ntucuá Ni cha' ji'i nu cuna'a calle nu ngua naa Rahab; ntucuá Ni cha' nu nchcui' ma' bi', ñi'yä laca si ngua ma' sca ñati tso'o, xqui'ya cha' tso'o tsa cña nu ngua'ni ma' cuentya ji'i ycui' Ndyosi. Cua nda ma' su nguti'i ngu' nu ndyaa na'a ji'i quichi tyi ma' cuaana ti; li' ngulu'u ma' chaca tyucuiji'i ngu' su tyaa tso'o ti ngu' bi', cha' xna ngu' ji'i ngu' xña'a li'.

²⁶ Lo'o jua'a nu na ni, si ñacui na cha' cua ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi, pana ná ndu'ni na cha' tso'o nu xtyucua ji'i tya'a ñati na, li' laca na ñi'yä laca ñati nu ndyaa cresiya ji'i cha' cua ngujuii ngu'.

3

Cua'a na xi ji'i cha' nu chcui' na

¹ Cu'maq tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ná tso'o si tyuu tsa tya'a ma culu'u ma ji'i tya'a ñati ma; cuayá' xti ti na caca na mstru nu culu'u cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu' tya'a na. Cua jlo ti' ma cha' lye tsa ndi'i loo ngu' ña'a ngu' ji'na, bi' cha' yala tsa chcui' ngu' ji'na sì xñi na cña cha' culu'u na ji'i ngu' tya'a na.

² Chañi laca cha' ntsu'u quiya' lcaa na ndyu'u tsaa tu'ba na lo'o nchcui' na lo'o tya'a ñatí na; ná ntsu'u ni sca ñatí nu bilya tyu'u tsaa tu'ba tsiya' ti, nu lo'o nchcui' ngu' lo'o tya'a ñatí ngu'. Si ntsu'u ñatí nu nchca ji'i cua'a ji'i cha' nu nchcui' y cui' ca ngu', ñatí nu tyucui tyiquee tsiya' ti laca ngu' bi'. Ná tyiquee' taca cua'a ngu' bi' ji'i ña'q tsaca ngu', si jua'q; pana tucui tsa laca cha' cua'a na ji'i y cui' ca na, cha' ná chcui' na cha' cuxi.

³ Ndi'ya ndu'ni na lo'o sca cuayu: nsta na chcuá tyu tu'ba ni', cha' li' taca culo na cña ji'i ni', cha' tsaa ni' lo'o na macala su nti' na cha' tsaa na.

⁴ Xa' ña'q ndu'ni ngu' lo'o nclya' ngu' sca yaca ni'i: nu ñatí nu laca loo ji'i yaca ni'i ni, lo'o cala' ngu' sca ya' piti nu ntucua nde siyu' yaca ni'i bi', taca ji'i ngu' tsalo'o ngu' ji'i macala su nti' ngu' cha' tsaa ngu' lo'o. Masi tonu tsa yaca ni'i bi', masi lye tsa ndyaca cui' i nu ndyalo'o ji'i, taca ji'i ngu' tsalo'o ngu' ji'i macala su nti' ngu' tsaa ngu'.

⁵ La cui' jua'q laca lo'o sca cha' nu nchcui' na; masi xca ti cha' laca bi' nti' na, pana quiña'q tsa cha' tlyu nchcui' na ntsu'u quiya'. Tucui tsa laca cha' cua'a na ji'i tu'ba na, cha' ná chcui' na cha' cuxi jua'a. Lo'o jua'q quiña'q tsa cha' cuxi taca cua'ni sca cha' nu chcui' na; ñi'ya laca cha' xti ti quii' nti' cha' chca'a quii' ji'i quixi' tonu, quiña'q tsa su tyaquí quixi' li'.

⁶ Ñi'ya laca sca quii', jua'q laca sca cha' nu chcui' na; xqui'ya bi' taca xana chaca chalyuu nu cuxi tsa ji'na, nu lo'o cua ndyatí nu cha' cuxi bi' ndyaa nde ne' cresiya ji'na. Xana cañi cha' cuxi bi' tyucui ña'q na li'. Xqui'ya sca cha' nu chcui' ti na, ndyaca'a quii' li'; lo'o nu quii' bi' ni, nde ca bilyaa tsiya' ti

ndyu'u bi' lijyä cañi lcaa su ndi'i na.

⁷ Taca ji'i ñati chalyuu cua'ni masu ji'i lcaa lo na'ni tyaala, masi na'ni nu ndya'a quiya' ti, masi na'ni nu ndyacui cuä, masi na'ni nu sube' ne' ni' lo yuu, masi na'ni nu ntsu'u lo tyujo'o; na cua ndyu'ni masu ñati ji'i lcaa lo na'ni bi'.

⁸ Pana cha' nu nchcui' na ni, ná caja ñi'yä nu cua'ni masu na ji'i, cha' nga'aa chcui' na cha' cuxi lo'o ñati. Cuxi tsa laca tu'ba na, ná nchca ji'na cua'a na ji'i ycui' ca na. Ñi'yä laca hitya tyaala nu ntsu'u tu'ba cuaña tyaala, jua'a nti' tu'ba na, cha' ntsu'u tsa cha' cuxi nu nchcui' na.

⁹ Tucua lo cha' nchcui' na, cha' ndyu'ni tlyu na ji'i ycui' nu Xu'na na, la cui' Ndyosi Sti na; lo'o jua'a nsta na qui'ya ji'i tya'a ñati na, masi ngüiñá ycui' Ndyosi ji'i lcaa ñati chalyuu na cha' laca na ñi'yä ña'a ycui' Ni.

¹⁰ La cui' tyuu tu'ba na ndyu'u lcaa cha' nu nchcui' na, masi cha' tso'o nu nchcui' na lo'o ycui' Ndyosi, masi cha' cuxi nu nchcui' na lo'o tya'a ñati na. Cu'mä tya'a ngusñi na cha' ji'i Cristo, ná tso'o cha' ndyaca jua'a.

¹¹ Si'i sca ti tyuu pilya ntyucua hitya tso'o stu'ba ti lo'o ntyucua hitya cñi'.

¹² Jua'a lo'o yaca si'yu ni; ná taca tyu'u ntsatj ji'i yaca quixuu, ni ná taca tyu'u quixuu ji'i yaca ja'ba, cha' ná ca quixa' cha'. Ná caja hitya nu tso'o co'o na ca su ntyucua hitya cñi'.

*Nu lo'o chañi cha' tso'o tsa nchca cuayá' ti' na
scaa cha'*

¹³ Nu lo'o nti' mä cha' tso'o tsa nchca ji'i mä nchcui' mä, cha' tso'o tsa nduna mä scaa cha' nu

nda ñat_i lo'o m_a, li' xcui' cha' tso'o ti cua'ni m_a laja lo'o ndi_i m_a chalyuu, cha' taca cui'ya xa' la ñat_i cuentya ji'_i m_a cha' ñat_i tso'o laca m_a. Ná quiña'a cha' tyu'u tyiquee m_a ña'a m_a ji'_i ngu', pana tso'o ti chcui' m_a lo'o ngu'.

¹⁴ Ná taca ña'a ngu' cha' ñat_i tso'o laca m_a si liye' ti' m_a, si chiya'a tsa ntsu'u tyiquee m_a ña'a m_a ji'_i ñat_i, si xcui' cña ji'_i ycui' ca m_a ntsu'u tyiquee m_a; na nñilo'o m_a ji'_i tya'a m_a si jua'a ndu'ni m_a, hasta ndacu' m_a cha' liñi nu cua nda ycui' Ndyosi lijy_a chalyuu.

¹⁵ Si'i nde su ntucua ycui' Ndyosi ndyu'u cha' cuxi nu nchcui' m_a, sca cha' cuxi nu ntsu'u chalyuu laca bi'; sca cha' nu cua nda ycui' nu xña'a laca cha' nu nchcui' m_a bi'.

¹⁶ Si liye' ti' na ji'_i tya'a na, si xcui' cña ji'_i ycui' ca na ntsu'u tyiquee na, ná caca stu'ba cha' ji'na lo'o tya'a na li'; lcaa lo cha' cuxi caca cua'ni na li'.

¹⁷ Pana lcaa cha' nu nda ycui' Ndyosi cha' chcui' na lo'o ñat_i, xcui' cha' tso'o laca bi'; ná nguxa' cha' tso'o bi' lo'o cha' cuxi, ná ntsu'u cha' x_uy tya'a na lo'o tya'a ñat_i na. Cha' tso'o ti laca nu nda Ni cha' chcui' na lo'o ñat_i, cha' xcui' na tso'o ti cua'ni na lo'o ñat_i li'. Lo'o jua'a ndu'ni cha' bi', cha' cua'ni tya'a ti' na ji'_i ñat_i, ña'a cuayá' nu cua'ni na cha' tso'o cha' xtyucua na ji'_i ngu'; ndu'ni cha' sca ti cha' liñi chcui' na lo'o ñat_i, si'i cha' cuiñi chcui' na lo'o ngu'.

¹⁸ Tso'o tsa ndyu'ni ñat_i nu ná nclyana cha' cus_uy lo'o tya'a ñat_i, ñat_i nu tso'o tsa ntsu'u tyiquee nchcui' lo'o tya'a ñat_i. Tiya' la li' tyu'u tucua quiña'a la cha' tso'o nu cua nti' ycui' Ndyosi cha' caca nde chalyuu, xqui'ya cha' nclyacua tso'o ti'

ngu' bi'.

4

Ná cua'ni tya'a na lo'o ñatj cuxi nuntsu'u chalyuu

¹ ¿Ni cha'laca lye tsa nxuu tya'a ma? ¿Ni cha'laca lya' tsa ti' ma ji'i tya'a ñati ma? ¿Ha si'i na ndacui tsa ti' ma ji'i scaa na nu ntsu'u ji'i tya'a ñati ma? Ná nchca ji'i ma cha'ti ti tyi'i tyiquee ma lo'o tya'a ma xqui'ya lcaa lo cha' cuxi nu ndiya tsa ti' ma ji'i.

² Si ntsu'u sca cha' nu tiji' tsa ti' ma ji'i, lo'o ná ntsu'u chacuayá' cha' caja cha' bi' ji'i ma, li' nti' ma cujuui ma ji'i ñati, cha' juaqataca caja cha' bi' ji'i ma, nti' ma. La cui' juaq si ndacui tsa ti' ma ji'i sca na nu ná nchca caja ji'i ma, li' nchcui' ma cha' ti'ji'i nu ca ji'i na bi', nxuu tya'a ma lo'o ngu' bi' li'. Pana ná ndyiji na nu nti' ma caja ji'i ma, xqui'ya cha' ná ndijña ma cha' bi' ji'i ycui' Ndyosi su clyo;

³ masi ndijña ma sca cha' ji'i ycui' Ndyosi, pana cuxi tsa tyiquee ma, bi' cha' ná ndyiji cha' bi' ji'i ma li'. Tsa nde ti cha' ntsu'u tyiquee ma: cua nti' ma cha' caja ji'i ma cua ñaa'ca cha' nu tyaala' tyiquee ycui' ca ma, pana ná tso'o cha' ndyu'ni ma jua'a;

⁴ cua nguxtyanu ma ji'i ycui' Ndyosi, cua ntsu'u cha' ji'i ma lo'o sca cha' nu cuxi tsa, si juaq ndyu'ni ma. ¿Ha ná nchca cuayá' ti' ma cha' tya'a cusuu ycui' Ndyosi laca na, si xcui' cha' ji'i ycui' ca ti na ntsu'u tyiquee na? Na nxuu tya'a na lo'o ycui' Ndyosi, si cua'ni tya'a na lo'o nu cuxi nu ntsu'u nde chalyuu.

⁵ Ndi'ya nscua cha' lo quityi ji'i ycui' Ndyosi, lo'o juaq si'i cha' laja ti nda Ni: "Nu Xtyi'i ycui' Ndyosi nu nda Ni cha' tyanu ne' cresiya ji'na, ntsu'u tsa

tyiquee Ni ña'q Ni ji'na; pana yala tsa caca chii ti' Ni ji'na, si lo'o ntsu'u sca cha' cuxiloo". Jua'q nacui quityi.

⁶ Tlyu la tsiya' ti cha' tso'o nu ndu'ni y cui' Ndyosi lo'o na, cha' xtyucua Ni ji'na. Ndi'y q nscua chaca cha' lo quityi ji'i y cui' Ndyosi: "Ná sca na ta y cui' Ni ji'i ñatí nu xcui' tyijiloo ji'i tya'a ñatí ngu', nti' ngu'; pana quiña'q tsa cha' tso'o ndu'ni Ni lo'o ñatí nu tso'o ti ndi'i chalyuu, nu ná ndyu'ni tyucuaa ti' lo'o xa' ñatí", nacui quityi bi!.

⁷ Taquiya' m q cha' ji'i y cui' Ndyosi lacua. Xuú tya'a m q lo'o nu xña'a, lo'o li' xna nu cuxi bi', tyu'u clya bi' su ndi'i m q li'.

⁸ Tso'o tsa xñi m q cha' ji'i y cui' Ndyosi, lo'o li' tucuá Ni cha' ji'i m q. Si ntsu'u tsa qui'ya ji'i m q, nga'q cha' xtyanu m q lcaa cha' cuxi nu ntsu'u cha' ji'i m q lo'o; jua'a cua'ni tye m q ji'i lcaa cha' cuiñi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i m q.

⁹ Ntsu'u cha' ca xñi'q ti' ma xqui'ya nu quiña'q tsa cha' cuxi nu ntsu'u ne' cresiya ji'i m q, bi' cha' ndu'ni cha' xi'ya m q, ndu'ni cha' cunaa m q xqui'ya cha' cuxi bi'. Xi'ya ca m q juani, masi nxtyí tsa m q nquicha'; ca xñi'q tsa ti' m q juani, masi chaa tsa ti' m q nquicha'.

¹⁰ Cua'ni m q cha' ca tyuju'u ti' m q nde loo y cui' Ndyosi ji'i qui'ya nu ntsu'u ji'i m q, lo'o li' ta Ni sca se'i tso'o la su tyi'i m q ca su ntucua y cui' Ni.

Ná chcui' na cha' ti'i ji'i ngu' tya'a na

¹¹ Cu'm q tya'a ngusñi m q cha' ji'i Cristo, ná chcui' m q ji'i ngu' tya'a m q. Si chcui' cuxi na ji'i ngu' tya'a na ni, si sta na qui'ya ji'i ngu' bi', laca cha' nchcui' cuxi na ji'i lcaa cha' nu nda y cui'

Ndyosi Sti na lo'o ñat_i tya clyo la; na ndac_u' na ji'_i cha' bi'. Jua'_q ndyu'u cha' si chcui' na cha' ti'_i ji'_i ngu' tya'a na. Si ná ndaquiya' na ji'_i lcaa cha' nu cua nda y cui' Ndyosi lo'o na, si chcui' cuxi na ji'_i cha' bi', na ndac_u' na ji'_i cha' nu cua nda Ni lo'o na; jua'_q ndyu'u cha' li'.

¹² Lo'o y cui' Ndyosi ni, sca ti y cui' Ni laca nu cua nda cha' bi' lo'o ñat_i tya clyo; sca ti y cui' Ni cua'ni cuayá' Ni ji'_i lcaa ñat_i cuentya ji'_i cha' bi' nde loo la; sca ti y cui' Ni taca ji'_i Ni cua'ni lyaá Ni ji'_i ñat_i, nu lo'o cuity_i Ni qui'ya nu ntsu'u ji'_i ngu'; jua'_q y cui' Ndyosi laca nu taca cua'ni tye Ni ji'_i ñat_i tsiya' ti, nu lo'o nti' ti Ni. Ná stu'ba laca m_a lo'o y cui' Ndyosi, bi' cha' ná ntsu'u chacuayá' ji'_i m_a cha' cua'ni cuayá' m_a ji'_i tya'a ñat_i m_a.

Ná chcui' na quiñ_a'_q tsa cha' tonu lo'o tya'a ñati na

¹³ Nga'_q cha' chcui' na' sca cha' lo'o cu'm_a, cha' ntsu'u cu'm_a nu nchcui' m_a ndi'y_q: "La quee, ca bcha la tsaa ya ca quichi_i tyijyu' bi'", nacui m_a. "Ca bi' tyanu ya tyucui sca y ija, cha' quiñ_a'_q tsa ngana cua'ni ya ca bi'", nacui m_a.

¹⁴ Pana ná sca cha' jlo ti' m_a tsiya' ti ñi'y_q ña'_q chalyuu nu caja ji'_i m_a quee bcha la. Chalyuu su ndi'_i na juani, ñi'y_q laca sca cuichi coo, jua'_q laca bi'; tsiya' ca ndyu'u tucua cuichi coo, lo'o jua'a yala ti ncli_i yu'u bi'.

¹⁵ Tso'o la si ndi'y_q ti cha' ta m_a lo'o ñat_i: "Nde ti tyi'_i ya", ñacui m_a, "nde cña cua'ni ya; masi cña bi' cua'ni ya, sca ti si ta y cui' Ndyosi chacuayá' cua'ni ya jua'_q", ñacui m_a.

¹⁶ Pana si'i jua'a nchcui' mä juani, cha' tyixi tsa ndyu'ni mä lo'o tya'a ñatä mä; lye tsa nchcui' tyucuaa ti' mä lo'o ngu' tya'a mä. Lcaa quiya' lo'o nchcui' mä jua'a, cha' cuxi laca bi'.

¹⁷ Lo'o li' ntsu'u qui'ya ji'i mä, cha' ná ntaja'a mä cua'ni mä sca cña tso'o nu ngulo ycui' Ni ji'i mä cha' cua'ni mä.

5

Sca cha' nu nchcui' yu lo'o ngu' culiya'

¹ Juani ni, cua'a jyacä mä xi 'na laja lo'o ta na' sca cha' lo'o cu'mä, nu laca mä ngu' culiya'. Tso'o la si xi'ya mä juani, cunaa mä li' xqui'ya cha' ti'í nu cua lijä cha' tyacua ji'i mä,

² cha' cua nguliji yu'u cha' culiya' ji'i mä jua'a ti. Cua ngunu'u lyiji lcaa late' tso'o ji'i mä, cha' cua ndyacu cuixu' ji'i.

³ Lo'o jua'a cua ntyucua cuayaa' chü'lcaa chcuä oro ji'i mä, lcaa chcuä plata ji'i mä. Nu lo'o ña'a ngu' ñi'yä ndyaca ji'i yu'ba bi' ji'i mä, li' ca cuayá' ti' ngu' cha' ñi'yä lo'o ngunu'u chcuä oro chcuä plata nu ntsu'u ji'i mä, jua'a cua ndye cha' ji'i lcaa mä; ñi'yä laca si ndyaqui lyiji mä lo quii', cua ndye cha' ji'i mä li!. Quiña'a tsa cha' tso'o cua nguxco'o mä nquicha', cha' cua'nijo'o ji'i mä nde chalyuu, pana cua ngulala ti tye lcaa cha' nde lo yuu chalyuu.

⁴ Lo'o jua'a ná nda mä xcaya' msu nu ndyaa ne' xña ji'i mä, bi' cha' juani cua'a jyacä mä xi ji'i cha' nu nxlyú msu bi' hichü' mä; ca su ntucua ycui' Ndyosi nu laca Xu'na lcaa chalyuu, ca bi' ndañi nchcui' nu ngu' nu ngua'ni clacua ji'i mä.

5 Xcui' tso'o tsa laca su ndi'i mä chalyuu; pana bata chcu'laca cu'mä, cha' xcui' nclyana mä lcaa ña'ä cha' tso'o nu caca tyaala' tyiquee mä. Lo'o nu juani cua ngulala ti tyalaa tsä cha' cajaa mä, cha' li' cua'ni cuayá' y cui' Ni ji'i mä.

6 Laja lo'o tya ndi'i mä nde chalyuu nsta mä qui'ya ji'i ngu' ti'i nu ná ntsu'u cha' cuxi nu ngua'ni bi'; ndyujuii mä ji'i ngu' bi', masi ná nchca ji'i ngu' bi' cua'ni lyaá ngu' ji'i y cui' ca ngu'.

Talo na tyiquee' cha' xacui y cui' Ni sca cha' ji'na nu ngüijña na ji'i

7 Cu'mä tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, talo mä tyiquee' cha' ntajatya mä ji'i y cui' nu Xu'na na, ni jacua' cää Ni chaca quiya' nde chalyuu. Ñati nu cua ndyataa xtya ji'i ni, ndalo tsa tyiquee ngu' ntajatya ngu' ni jacua' tyu'u si'yu nu ndulo tsa cha' caja ji'i ngu'; ndu ti' ngu' bi' cha' ca'ya tyo, masi tyo nu ca'ya yala la, masi tyo nu ca'ya tiya' la.

8 Lo'o jua'ä cu'mä ni, nga'ä cha' talo mä tyiquee'; cua'ni nguula ti' tyiquee mä, cha' ná tya'ächu' mä ji'i y cui' Ndyosi, cha' cua ngulala ti cää y cui' nu Xu'na na chaca quiya' nde chalyuu.

9 Cu'mä tya'a ngusñi na cha' ji'i y cui' Ni, ná chcu'lä cha' ti'i ji'i ngu' tya'a mä, cha' ná sta Ni qui'ya ji'i mä li'. Cua ngulala ti tyalaa y cui' nu Besé nu laca loo ca su ndi'i na.

10 Cu'mä ngu' tya'a na, tyi'u ti' mä ñi'ya ngua ji'i jyo'o cusu' ji'i mä nu ngua tu'ba ji'i y cui' Ndyosi cua sa'ni la; tyiquee' tsa ndalo ñati bi', masi lye tsa nchcube' y cui' ngu'.

11 Nacui' na cha' tso'o tsa ntsu'u tyiquee jyo'o bi', cha' cua ndalo tsa tyiquee ngu' lo'o nguxcube' ñati

ji'i ngu' tyempo bi'. Cua ndyuna mā ñi'yā ngua cha' tyiquee' tsa ndalo jyo'o Job, nu lo'o quiña'a tsa cha' cuxi ngua ji'i yu. Lo'o li' su cua ndye cha', xa' ndya Ni lcaa cha' tso'o ji'i yu chaca quiya'. La cui' jua'a, xcui' na tya'na ti' Ni ji'na, xcui' tso'o ntsu'u tyiquee Ni ña'a Ni ji'na.

¹² Nde laca sca cña nu ná nga'a cha' cua'ni na tsiya' ti, cu'mā tya'a ngusñi na cha' ji'i ycui' Ndyosi: Ná cua'ni mā jura laja ti lo'o xtañi ycui' Ni lo'o cua quiñi ti sca cha' ji'i mā lo'o xa' ñati; ná ñacui mā: "Chacuayá' ji'i ycui' Ndyosi nu ntucua nde cuā", ni ná ñacui mā: "Chacuayá' ji'i ndyosi nde lo yuu". Ná culotū mā ni sca xtañi Ni tsiya' ti, cha' caja ñi'yā nu tyanu tachaa cha' ji'i mā lo'o ñati. Tsa bi' ti cha' ñacui mā ji'i ñati: "Cua'ni na!", ñacui mā, si taca cua'ni mā ji'i; lo'o jua'a "Ná cua'ni na!", ñacui mā, si ná nchca cua'ni mā ji'i. Ná caja ñi'yā sta Ni qui'ya ji'i mā li'.

¹³ Nu lo'o lye tsa nchcube' scaa mā, xqui'ya cha' ngusñi mā cha' ji'i Jesús, tso'o si chcui' mā lo'o ycui' Ndyosi la cui' hora bi'. Lo'o jua'a si ntsu'u scaa mā nu chaa tsa ti' mā, tso'o tsa si cula tu'ba mā sca jii ji'i ycui' Ndyosi li'.

¹⁴ Lo'o ntsiya sca ngu' tya'a mā nu quicha, li' tso'o cuane mā ji'i ngu' cusu' tya'a ngusñi mā cha' ji'i ycui' Ni, cha' caāngu' cua'ni ngu' jo'o ji'i nu quicha bi'. Lo'o li' jña ngu' bi' cha' clyu ti' ji'i ycui' Ndyosi, cha' cua'ni Ni cha' tyaca tso'o nu quicha bi'; cuati salú ngu' setye nu ntsu'u taná lo hichu' yu quicha bi' chacuayá' ji'i ycui' nu Xu'na na.

¹⁵ Tyaca tso'o nu ñati quicha bi' li', xqui'ya cha' jlya ti' mā cha' nu cua nchcui' mā lo'o ycui' Ndyosi; tya ta Ni chalyuu ji'i nu quicha bi' chaca quiya',

lo'o jua'qa cui'ya Ni cha' clyu ti' ji'i yu ji'i qui'ya ntsu'u ji'i yu.

16 Bi' cha' lacua, ñii ma ji'i ngu' tya'a maq si ntsu'u qui'ya ji'i maq, cuati jña maq cha' clyu ti' ji'i ngu' tya'a maq lo'o ycui' Ndyosi, cha' ca tso'o tyucui ña'a maq chaca quiya!. Quiña'a tsa cña caca ji'i sca ñati nu lubii cresiya ji'i cuentya ji'i ycui' Ndyosi, nu lo'o jña yu sca cha' ji'i Ni.

17 Ñati chalyuu ti ngua jyo'o Elías; ñi'ya laca na ñati chalyuu, la cui' jua'qa ngua yu ñati. Pana ngua sca quiya' nu tya'na tsa nchcui' yu lo'o ycui' Ndyosi cha' ná ca'ya tyo chalyuu bi'; lo'o li' chus sna yija cla'be ná ngua'ya tyo tsiya' ti.

18 Ña'a cuayá' nu nchcui' yu lo'o Ni chaca quiya', li' xa' ngua'ya tyo tso'o ti; lo'o li' ngua tso'o lcaa na cuiñii ji'i ngu'.

19 Cu'maq tya'a ngusñi na cha' ji'i Jesús, nu lo'o ntsu'u sca ngu' tya'a maq nu cua tya'achu ti ji'i cha' tso'o ji'i Jesús bi', tso'o tsa caca cha' si caca ji'i scaa maq chcui' tso'o maq lo'o yu, cha' xñi yu cha' ji'i ycui' Ndyosi chaca quiya'.

20 Si ntsu'u cu'maq nu caca ji'i maq cua'a maq ji'i tya'a ñati maq cha' ná cua'ni ngu' cha' cuxi, cha' culu'u maq cha' ji'i ycui' Ndyosi ji'i ngu' bi' chaca quiya', tso'o tsa cña cua'ni maq li'; taca cua'ni lyaá maq ji'i ngu' bi' li', cha' ná chcuna' chalyuu ji'i ngu'. Lo'o jua'qa caja ñi'ya nu cui'ya ycui' Ndyosi cha' clyu ti' ji'i ngu' ji'i lcaa qui'ya nu ntsu'u ji'i ngu' bi'.

Cha' tso'o nu nchcui' ji'i Jesucristo nu xu'na na

New Testament in Chatino, Tataltepec (MX:cta:Chatino, Tataltepec)

copyright © 1981 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Chatino, Tataltepec

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Chatino, Tataltepec [cta], Mexico

Copyright Information

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Chatino, Tataltepec

© 1981, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
68385231-313d-5500-aff2-e6b6a207d978